

299

SHOARMA

BAKKERIJ

SEVGI

TARMA

GR... EN LEVENSMIDDELEN

VEILIGHEID
DOOR
SAMENWERKING

GEDRAGSCODES

Werken aan binding
met de buurt

GEDRAGSCODES

Steeds meer buurten in Nederland hebben te maken met vervelende situaties als vandalisme, agressie, geluidsoverlast en ophopend straatvuil. Mensen ergeren zich aan wat anderen doen, maar durven of willen er niets van zeggen. Buurtgenoten kennen elkaar vaak niet persoonlijk en zijn weinig betrokken bij hun woonomgeving. Door ongewenst gedrag van bewoners kan de leefbaarheid van een wijk steeds verder achteruit gaan.

Een van de manieren om deze neerwaartse spiraal te doorbreken, is de ontwikkeling van een gedragscode voor en door buurtbewoners. Dit is een praktisch hulpmiddel om het leefklimaat in een wijk of buurt te bevorderen. Buurtgenoten gaan met elkaar in gesprek en maken op vrijwillige basis afspraken over gewenst en ongewenst gedrag. De aanpak is laagdrempelig en versterkt de binding met de buurt en tussen bewoners onderling. In Nederland hebben verschillende buurten inmiddels een gedragscode en daar een eigen naam aan gegeven zoals buurtafspraken, leefregels of portiekafspraken.

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) ondersteunt lokale professionals bij de organisatie en uitvoering van een gedragscodeproject. Het CCV heeft een stappenplan ontwikkeld als praktische handleiding voor mensen die een project willen opzetten.

DOELEN EN VOORWAARDEN

Een gedragscode is een geheel van afspraken over het gedrag van mensen in een wijk of buurt. Een gedragscode is geen wet en is niet van bovenaf opgelegd. De betrokkenen maken onderling afspraken op vrijwillige basis.

Doelstelling van een gedragscodeproject is het leefklimaat in een wijk of buurt te bevorderen en de sociale samenhang te verbeteren. Het is belangrijk om voorafgaand aan ieder project een beknopte nulmeting te verrichten. Zo kan een projectgroep op basis van feiten achteraf beoordelen of een gedragscodeproject succesvol is (geweest).

Een gedragscode voldoet aan een aantal voorwaarden. Voor een juiste inzet van het instrument is het van belang dat een gedragscode:

- ontstaat in nauwe samenwerking met buurtbewoners;
- voldoende draagvlak heeft onder alle betrokkenen;
- betrekking heeft op verschillende gedragsniveaus (weten, willen en doen);
- verwijst naar concreet gedrag;
- duidelijk is vastgelegd;
- meetbare resultaten oplevert;
- gepaard gaat met afspraken over de naleving;
- voorziet in feedback op handelen, zowel positief als negatief;
- voorziet in borging van het proces, ook op langere termijn.

DE MEERWAARDE VAN EEN GEDRAGSCODE

In een gedragscodeproject zijn buurtbewoners vanaf het begin intensief betrokken bij het proces. Zo ontstaan afspraken met een duurzaam effect. Dit instrument is dan ook vooral geschikt om gedrag op de lange termijn te beïnvloeden. Een ander voordeel van een gedragscode is dat deze de binding met de buurt versterkt en de anonimiteit verkleint. De aanpak is laagdrempelig en heeft een positief effect op de zelfredzaamheid van buurtbewoners.

Daarnaast is een gedragscode goed in te zetten in combinatie met andere instrumenten als buurt- en jongerenbuurtbemiddeling. Een samenhangend aanbod maakt het mogelijk om op buurtniveau gericht te werken aan sociale veiligheid, positief contact tussen bewoners en betrokkenheid bij de buurt.

STAPPENPLAN

Het CCV heeft een stappenplan ontwikkeld voor de organisatie van een gedragscodeproject. Dit stappenplan is te vinden op www.hetccv.nl/gedragscodes. Hieronder volgt een globaal overzicht, gevolgd door een korte toelichting bij iedere stap.

STAP	ACTIVITEITEN
1. Initiatief	<ul style="list-style-type: none">- contact leggen met benodigde partijen en een projectgroep vormen- draagvlak creëren onder buurtbewoners- taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van betrokkenen vaststellen- plan van aanpak opstellen
2. Analyse	<ul style="list-style-type: none">- probleemsituatie onderzoeken op basis van ervaringen en inzichten
3. Prioritering	<ul style="list-style-type: none">- prioriteiten stellen
4. Vaststelling en invoering	<ul style="list-style-type: none">- gedragscode ontwerpen- mogelijkheden tot handhaving bepalen- gedragscode vaststellen- gedragscode bekendmaken en invoeren volgens het plan van aanpak
5. Evaluatie en borging	<ul style="list-style-type: none">- project evalueren- samenwerking evalueren- gedragscode onderhouden

STAP 1: INITIATIEF

De initiatiefnemende partij (meestal de gemeente) legt contact met andere belanghebbenden zoals woningcorporaties, welzijnsorganisaties en politie. Ook de bewoners zelf worden in deze fase al betrokken bij het project. De organisatie van een wijkschouw, een buurtavond of een huis-aan-huisenquête kan een goede manier zijn om op een respectvolle en persoonlijke manier met hen in gesprek te gaan. Het is van belang duidelijk te maken dat het gaat om een project voor en door bewoners. Met name de welzijnswerker heeft daarin als kenner van de buurt een belangrijke taak.

Alle genoemde partijen, inclusief enkele bewoners, zijn vertegenwoordigd in een projectgroep. Voor een succesvol verloop van het project is het belangrijk dat de verschillende partijen goed samenwerken. De projectgroep maakt duidelijke afspraken over de verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Ook stelt zij een plan van aanpak op. Dit plan bevat onder andere een planning, een begroting en een communicatieplan.

De taken van de projectgroep zijn:

- gedragscode met bewoners opstellen en implementeren;
- kwaliteit bewaken;
- regelmatig terugkoppeling verzorgen aan (in)direct betrokkenen;
- (tussentijds) evalueren en bijsturen;
- plannen beoordelen en advies geven over mogelijke vervolgstappen in het traject.

STAP 2: ANALYSE

De tweede stap is een onderzoek naar de probleemsituatie. Daarbij kunnen de volgende vragen helpen:

- Wat is de oorzaak van het probleem?
- Wie veroorzaken het probleem?
- Wanneer speelt het probleem?
- Voor wie is het een probleem?
- Welke partijen zijn er verder bij betrokken?
- Welke maatregelen worden al genomen om het probleem te verhelpen?

De projectgroep brengt de situatie in kaart aan de hand van wat bewoners zelf inbrengen. Een persoonlijke benadering is essentieel. Ook is het van belang te achterhalen of er sprake is van ‘oud zeer’ richting (een van) de betrokken partijen in het project. Zo voorkomt de projectgroep dat bewoners problemen aandragen die om een andere aanpak vragen.

STAP 3: PRIORITERING

In stap 2 is het ongewenst gedrag in een wijk of buurt in kaart gebracht. Een mogelijke werkwijze is de problemen te clusteren in categorieën als vandalisme, geluidsoverlast, straatvuil en verkeersveiligheid. Vervolgens kent de projectgroep in nauw overleg met buurtbewoners prioriteit toe aan de gesignaleerde problemen.

Ook in dit deel van het proces hebben de bewoners een belangrijke stem. De projectgroep moet hen voldoende gelegenheid bieden om hun mening te geven, bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten of via een enquête. Uiteindelijk zijn het immers de buurtbewoners zelf die met de gedragscode gaan werken.

‘BUURTBEWONERS ZIJN MET ELKAAR IN CONTACT GEKOMEN’

Carla van de Schraaf, opbouwwerker (Stichting Welzijn Middelburg): ‘De kracht van een gedragscode is dat buurtbewoners deze zelf bedenken. Ze staan achter de afspraken en dat maakt het makkelijker om ze na te komen. In Middelburg hebben bewoners van een aantal wooncomplexen een top tien van woontips samengesteld. Buurtgenoten zijn door dit project met elkaar in contact gekomen, vaak voor het eerst. Inmiddels is een hechte groep ontstaan die zelf met nieuwe initiatieven komt, zoals een hulpdienst voor en door burens. Dat vind ik mooi om te zien!’

In gedragscodes maken buurtbewoners afspraken over de manier waarop zij met elkaar en met hun leefomgeving omgaan. Gedragscodes worden in samenspraak met buurtbewoners opgesteld.

STAP 4: VASTSTELLING EN INVOERING

Op basis van de prioritering stelt de projectgroep een concept gedragscode op. Het is van belang de regels op een motiverende en aansprekende manier te verwoorden. Ook maken de betrokkenen afspraken over de naleving en handhaving van de gedragsregels. Zowel passende sancties als positieve prikkels behoren tot de mogelijkheden. Voorwaarde is natuurlijk wel dat de sancties binnen ethische en wettelijke grenzen blijven.

‘BEWIJZEN DAT WE ONS AAN DE AFSPRAKEN HOUDEN’

Simone Watrin, jongere uit Wijckerpoort, Maastricht: ‘Het was heel leuk om met bewoners in gesprek te gaan. Ik snap heel goed dat mensen aanvankelijk bang zijn voor overlast. Maar we willen bewijzen dat we ons aan de afspraken houden. Voor ons als jongeren is het heel belangrijk om buiten een eigen plek te hebben. Ik vind het niet meer dan normaal dat we dan ook rekening houden met buurtbewoners.’

Het is een mogelijkheid om de definitieve gedragscode en afspraken over de naleving ervan vast te leggen in een convenant. De ondertekening ervan kan gepaard gaan met een openbare feestelijke bijeenkomst om het draagvlak voor de gedragscode (nogmaals) te versterken.

Na vaststelling van de definitieve gedragscode is het tijd om deze in praktijk te brengen. Net als bij de andere stappen is het ook in deze fase zeer belangrijk om zorgvuldig te communiceren met de doelgroep. De projectgroep maakt de gedragscode bekend in samenhang met activiteiten die de saamhorigheid in de buurt bevorderen. Te denken valt aan een buurtbarbecue, een gezamenlijke schoonmaakactie of de verspreiding van raamposters. Voor de uitvoering van deze activiteiten kan een aparte werkgroep worden ingesteld.

STAP 5: EVALUATIE EN BORGING

Periodieke evaluatie is nodig om de voortgang en het effect van het project te meten. In het plan van aanpak is vastgelegd op welke momenten het project geëvalueerd wordt. Aan de hand van de evaluaties bepaalt de projectgroep of aanpassing van de gedragscode nodig is. Ook deze stap gebeurt in samenwerking met de buurtbewoners.

Naast de gedragscode zelf beoordeelt de projectgroep ook regelmatig de onderlinge samenwerking. Vanwege het cyclische karakter van het project is het van belang om voortdurend de kwaliteit van het samenwerkingsproces te bewaken. Op basis van observatie, vraag-gesprekken en administratieve gegevens kan de projectgroep zich een oordeel vormen over het procesverloop.

Na de projectfase is het zaak de gedragscode niet te laten verwateren. Tijdens de duur van het project moeten de betrokkenen (inclusief de doelgroep) nadenken over de voortzetting. Een voor de hand liggende mogelijkheid is het project gedragscode structureel op te nemen in het integraal veiligheidsbeleid van de gemeente.

AANBEVELINGEN

Voor het succesvol verloop van een gedragscodeproject zijn diverse factoren van cruciaal belang. Het CCV heeft een aantal aanbevelingen op een rijtje gezet voor mensen die een gedragscode-project willen organiseren. In de praktijk is vooral gebleken dat een project staat of valt met de inzet en betrokkenheid van bewoners. Daarom richten de meeste aanbevelingen zich op vergroting van het draagvlak onder de buurtbewoners.

- Betrek bewoners actief bij het project en laat hen meebeslissen. Maak hen (mede-) eigenaren van de gedragscode, zodat ze gemotiveerd zijn om zich aan de afspraken te houden.
- Verdiep je in de wensen en behoeften van de bewoners; werk vraaggericht.
- Wees voorbereid op kritiek van bewoners en onderzoek wat deze inhoudt.
- Investeer in de projectvoorbereiding; geef aandacht aan de samenstelling van een projectgroep, de verdeling van taken en bevoegdheden en de ontwikkeling van een plan van aanpak.
- Maak het project onderdeel van een breder beleidskader; zorg voor samenhang met andere projecten en interventies in de buurt.
- Besef dat de professionals (met name welzijnswerkers) een belangrijke rol vervullen; zij faciliteren het project, jagen het aan en geven waar nodig advies aan betrokkenen.
- Zorg bij personele wisselingen voor continuïteit van het project.
- Geef aan wat je verwacht van bewoners en wat zij op hun beurt mogen verwachten.
- Maak de afspraken zichtbaar door bijvoorbeeld een aansprekend logo en herkenbare vormgeving te gebruiken.

HET CCV EN GEDRAGSCODES

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid is aanspreekpunt voor vragen over gedragscodes. Met een helder stappenplan helpt het CCV professionals om een project gedragscodes op te zetten. Ook ondersteunt het CCV hen met informatie, advies en expertise.

Op de website van het CCV is het complete stappenplan gedragscodes te vinden, aangevuld met praktijkvoorbeelden. Kijk voor meer informatie op www.hetccv.nl/gedragscodes.

CENTRUM VOOR CRIMINALITEITSPREVENTIE EN VEILIGHEID

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) is verantwoordelijk voor het beheer en de doorontwikkeling van belangrijke instrumenten op veiligheidsgebied. Het CCV biedt ondersteuning op maat, gericht op de lokale praktijk.

Het CCV heeft onder andere de volgende instrumenten in beheer: buurtbemiddeling, het Keurmerk Veilig Ondernemen, de Kwaliteitsmeter Veilig uitgaan, het Politiekeurmerk Veilig Wonen en de Veiligheidseffectrapportage.

Jaarbeursplein 17, 3521 AN Utrecht

Postbus 14069, 3508 SC Utrecht

T (030) 751 6700

F (030) 751 6701

Stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid is een initiatief van het ministerie van Justitie, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het Verbond van Verzekeraars, werkgeversorganisatie VNO-NCW, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Raad van Hoofddcommissarissen.